

Klima og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref.	Vår kontaktperson	Dato
		20230451	Ingar Jostein Øien	05.10.2023

Søknadsbehandlingen for feltforsøk med sporingsutstyr innen bevaringsrettet forskning på viltlevende fugler må endres

BirdLife Norge påpeker at Mattilsynet som forvalter Forsøksdyrforskriften, siden 2018 har utøvd en tilnærmet forbudspraksis ift. bevaringsrettet forskning ved bruk av seletøymonterte sporingsenheter på viltlevende fugler. Dette har skjedd uten å involvere miljøfaglig ekspertise eller evaluering av konsekvensene av en slik praksis for forskning og forvaltning som ligger under Klima og miljødepartementets ansvarsområde.

BirdLife Norge mener at dagens praksis i saksbehandlingen for feltforsøk med sporingsutstyr på viltlevende fugler i liten grad tar hensyn til viktigheten slike forsøk har for miljøforvaltningsmyndighetene i arbeidet for å bevare våre truede fuglearter.

BirdLife Norge ber om at Klima og miljødepartementet tar nødvendige grep for at miljøfaglig kompetanse og hensyn får sin nødvendige plass i søknadsbehandlingen. Hensynet til vern og bevaring av truede ville fuglebestander må i større grad vektlegges ift. mulig risiko for lett belastning hos de enkeltindividene som bærer sporingsmekanismene enn det som er tilfellet i dag.

Avansert sporingsteknologi basert på satellittkommunikasjon eller GSM-nettverk og geologging (lette sporingsinstrumenter som bestemmer posisjon ut fra geografiske forskjeller i lysintensitet) har gitt bevaringsrettet forskning, særlig på fugler, helt nye muligheter de siste 30 årene. Forskningen har gitt oss data som i mange tilfeller har bedret bevaringsarbeid og forvaltning av sårbare og truede arter. All instrumentering med slike sporingsmekanismer krever tillatelse både fra en sentral naturforvaltningsmyndighet (Miljødirektoratet) og en sentral forvaltningsenhet for Forsøksdyrforskriften (Mattilsynet).

Tidligere ble slike søknader behandlet av Forsøksdyrutvalget (Utvalg for forsøk med dyr) som var et offentlig forvaltningsorgan. Utvalget skulle sørge for at nødvendig bruk av forsøksdyr skjedde på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Forsøksdyrutvalget besto av sju faste medlemmer oppnevnt av Mattilsynet. Medlemmene skulle ha kompetanse innen veterinærmedisin, humanmedisin, biologi, praktisk forsøksdyrvirksomhet, genteknologi og jus, fortrinnsvis med domstols bakgrunn og erfaring fra offentlig forvaltning. Ett medlem ble også oppnevnt etter innspill fra dyrevernorganisasjonene. Forsøksdyrutvalget ble nedlagt 1. juli 2015, og utvalgets oppgaver ble overført til Mattilsynet og utføres av en egen avdeling der. Den nye praksisen fungerte etter vårt syn tilfredsstillende fram til 2018. Det ble da innført en vesentlig strengere praksis for behandling av søknader om feltforsøk innen bevaringsrettet forskning med sporingsmekanismer, hvor vurderingen av samfunnsnytt (verdi for bevaringsrettet arbeid) ikke lenger tillegges samme verdi som tidligere. I praksis har Mattilsynet forbudt instrumentering med lette sporingsenheter på fugler som festes med seletøy eller stropper, samt implantsendere selv om dette i mange tilfeller er eneste eller beste alternativ. Denne nye strenge praksisen skiller seg vesentlig fra rådende praksis i våre naboland (for

eksempel Sverige og Finland som arbeider etter det samme internasjonale regelverket). Vi kjenner heller ikke til noen andre land som tolker det internasjonale regelverket og praktiserer dette på samme strenge måte som i Norge.

BirdLife Norge og andre forskningsmiljøer som arbeider med slik bevaringsrettet forskning på viltlevende fugler i Norge opplever at forskningen med dette er satt betydelig tilbake, og at dagens praksis er til hinder for god kunnskapsbasert forvaltning av sårbare og truede fuglearter. Endringen reduserer mulighetene for å tilegne kunnskap som kan hindre truede fuglearter og bestander fra tilbakegang og utryddelse. Den strenge praksisen som er innført er gjort uten dialog med forskningsmiljøene som sitter med spesialkompetanse på ornitologi og slik instrumentering. Det er heller ikke gjennomført fagkonferanser, nye utredninger eller annen åpen debatt omkring endringen.

Naturkrise - forvaltning av ville dyr

Naturkrisen har medført at mange av våre fuglebestander er sterkt redusert. Den nye norske rødlisten for fugler i 2021 viser at situasjonen forverres. Klimaendringer og økt menneskelig påvirkning er blant hovedårsakene. Spesifikk kunnskap om de ulike artenes leveområder, hvor de finner næring, deres trekk og leveområder gjennom året er mangelfull, noe som hindrer oss å motvirke situasjonen med gode forvaltningsgrep. Eksisterende kunnskap er sjelden tilstrekkelig til at forvaltningen greier å bøte på de akselererende problemene. Det haster derfor med å framskaffe ny, oppdatert og bedre kunnskap om svært mange av våre viltlevende fuglearter og spesielt de truede artene.

Fuglekunnskap, ringmerking og instrumentering

Mye av den kunnskapen vi har om de ulike fugleartene i Norge (og andre steder) baserer seg på forskningsmetoder der man kan gjenkjenne individer. Enkel ringmerking med metallring var banebrytende da det kom for 100 år siden. Slik tradisjonell ringmerking foregår fortsatt og er svært viktig. I mange sammenhenger er imidlertid informasjonen som kan skaffes til veie ved tradisjonell ringmerking utilstrekkelig.

Innen kartlegging av fugletrekk og annen ornitologisk forskning, har ny sporingsteknologien i økende grad supplert tradisjonell ringmerking. Utstyr som inneholder sendere, med og uten GPS som sender via satellitt eller GSM-mobilnett, er ofte beste eller eneste tilstrekkelige metode i forhold til både presisjon og datamengde. Forhold som batterivekt vs. fuglens størrelse, samt mulige festemetoder, begrenser imidlertid ofte mulighetene for bruk. Derfor brukes også geologgere (som registrerer lysintensitet, men hvor individet må gjenfanges for å nedlaste data) og lette «radiotags» (som registreres av et nettverk av utplasserte bakkestasjoner). Utvikling av ny teknologi og metoder gjør at loggere og sendere løpende reduseres i vekt og etter hvert kan benyttes på stadig mindre fuglearter.

De nye metodene (GSM/satellittsendere og geologgere) har de siste tiårene gitt banebrytende kunnskap om de ulike artenes trekk over hele kloden. Hos oss er f.eks. kunnskapen om hvilke havområder våre truede sjøfugler overvintrer i blitt kjent gjennom prosjektet Seatrack (<https://seapop.no/seatrack/about-seatrack/>). Ved å sammenholde sporingsdata fra dette og andre fuglemerkingsprosjekter har man nå identifisert og etablert et stort marint verneområde (NACES MPA) i Nord-Atlanteren (<https://www.birdlife.org/news/2021/10/12/satellite-tagged-seabirds-point-way-to-new-protected-area/>).

Noen av de mest spektakulære resultatene har noen få sendere på enkeltindivider av den utrydningstruende norske dverggåsa gitt. Sporingen av trekket knekte av koden for flere av de norske dverggjessenes problemer og har resultert i aktivt bevaringsarbeid, internasjonalt samarbeid og vern av våtmarkene som den utrydningstruede bestanden bruker i inn- og utland. Dette har så langt hindret arten fra utryddelse i Norge og gitt en økt bestand. Men naturen og trusselsfaktorene er i forandring, og det er stadig behov for ny og oppdatert kunnskap også her. Geologgere brukt i kartlegging av trekket hos hortulan har nylig gitt svært viktig informasjon for denne sterkt truede arten, og disse resultatene var avgjørende for endelig å forby all jakt på arten i Frankrike (<https://www.nmbu.no/aktuelt/node/37541>).

Banebrytende resultater og satsing

De viktige resultatene nasjonalt og internasjonalt har gjort forskningsmiljøene sterkt motivert for å øke innsatsen på dette feltet. Kartlegging av trekkruter og vinterområder for å øke kunnskapen og bedre bevaringen av en rekke sårbare og truede arter er mer aktuelt enn noen gang. Sporing/instrumentering vil også kunne gi øke kunnskapen og forebygge konflikter ift. utbygging av fornybar energi i det grønne skiftet. Miljødirektoratet skriver i sin fagrapport «Fagr grunnlag – Fugl» (Underlagsdokument til nasjonal ramme for vindkraft (M-1307)) side 28 at: «kunnskapsinnhenting om fugletrekk er et forskningsbehov som bør gis svært høy prioritet fremover». Spørsmål som bedre lokalisering av vindkraftanlegg på land og i Nordsjøen i forhold til konsekvensen for fugletrekk vil definitivt kunne belyses bedre ved hjelp av «gsm/satellitmerking» av trekkfugler. I Europa har det vært satset mye på prosjektutvikling og større forsøk er på gang, slik som prosjektet «ICARUS». Her ønsker man å se på samtidige bevegelser av store fuglebestander over store landområder og dermed skaffe datamengder som gjør oss i stand til å forstå fuglebestandenes utfordringer og dødsårsaker i menneskepåvirkede samfunn. Dette er et svært påkostet prosjekt som involverer ESA (Den europeiske romfartsorganisasjonen) og flere Europeiske universiteter (<https://www.icarus.mpg.de/28056/about-icarus>).

Stans av prosjekter i Norge

I Norge startet Norsk Ornitologisk Forening (nå BirdLife Norge) og noen andre forskningsinstitusjoner opp med «satellitmerking» av ulike fuglearter da teknologien ennå var helt ny i første halvdel av 1990-tallet og har siden fortsatt med dette. Vi nevner dverggås, snøugle, lappspove, ismåke, fjellvåk, lappugle og fiskeørn. I tillegg flere internasjonale prosjekter på arter som trekker eller hekker i Norge eller på Svalbard. (<https://www.birdlife.no/nyheter/?e=satellitsender>). Disse prosjektene var fram til 2015 omsøkt og godkjent i Forsøksdyrutvalget som var bredt sammensatt fra ulike faggrupper ift. dyrevelferd og etikk. (<https://no.wikipedia.org/wiki/Fors%C3%B8ksdyrutvalget>). BirdLife Norge/NOFs erfaring var at de forskningsfaglige formålene ble tillagt tilstrekkelig vekt og forsøkene ble vurdert til å være av stor samfunnsmessig nytte og godkjent. Etter at Forsøksdyrutvalget ble nedlagt er behandlingen av søknader om bruk av forsøksdyr overtatt av Mattilsynet behandles de nå på saksbehandlernivå og Mattilsynet er sin egen klageinstans.

I perioden til og med 2017-2018 fortsatte Mattilsynet med en praksis der søknader om instrumentering av fugler med GSM/satellitsendere eller geologgere som regel ble godkjent, også i de mange tilfeller der de ble festet med seletøy, montert enten som ryggsekk eller med såkalte «deg-loops». Etter dette ble imidlertid praksisen plutselig endret, og søknader hvor instrumenteringen innebærer festing med strikk eller seletøy har blitt avslått, tilsynelatende på generelt grunnlag, uavhengig av hvilken art det gjelder eller hva som er forskningsformålet. Begrunnelsen er ofte at «formålet med forsøket ikke berettiger belastningen fuglen utsettes for». For BirdLife Norge har alle søknader der seletøy har vært ønsket brukt blitt avslått siden 2019. Dette gjelder snøugle, lappugle, lappspurv, og vi er kjent med at UiB har fått tilsvarende avslag på Boltit. Universitet i Oslo fikk i 2020 også avslag på deltakelse i ICARUS prosjektet med svarttrosser der BirdLife Norges fuglestasjoner er involvert. Forsøk med geologgere festet på føttene på større fugler og GSM-sendere festet på halsring hos gress har derimot (heldigvis) fortsatt blitt godkjent av Mattilsynet.

I vedtak om bruk av forsøksdyr – Fots ID 19307 om tillatelse til å merke snøugle og lappugle med ryggmontert sender skriver Mattilsynet: «Generelt ønsker Mattilsynet å redusere bruken av eksterne sendere på ville dyr, og krav til nytteverdi har steget ut fra et føre-var-prinsipp. Vi vurderer at merking med ryggsekk på fugl kan gi en stor belastning, og bruken av slikt utstyr må ha en særskilt begrunnelse».

Dagens situasjon for bevaringsrettet forskning

Etter at Mattilsynet startet med konsekvente avslag for selemonterte sendere/loggere i 2019, er effekten at BirdLife Norge og flere andre forskningsmiljøer ikke lenger finner det bryet verdt å sende inn søknader om slike prosjekter, etter som det også følger et betydelig gebyr med behandling av søknadene selv om disse blir avslått. En evt. anke behandles av samme instans og har flere måneders saksbehandlingstid. Ankene har blitt besvart med at det «ikke er nye momenter i saken», selv om anken har presentert grundig tilleggsinformasjon ift. søknaden. Mangelen på nye

søknader fra forskningsmiljøene skyldes derfor ikke mangel på prosjekter som det er behov for å sette i gang, men resignasjon overfor denne håpløse og uverdige situasjonen.

Det finnes en del fuglearter der alternative metoder til seletøymontering kan benyttes. I tillegg er det et mange arter som ennå er for små for å bære dagens sendere (utstyret har fortsatt for stor vekt), men der ryggmontering med sele eller gumpmontering med «deg-loops» vil være det første som kan være aktuelt etter hvert som senderne nå blir lettere. Effekten av «forbudet» rammer derfor et stort flertall av norske hekkefuglearter og mange fuglearter på rødlisten. For disse artene medfører dette at vi i Norge ikke kan benytte beste tilgjengelige teknologi og ikke lenger kan skaffe tilveie beste og mest nødvendige kunnskap for å sikre bestandene av våre sårbare og truede fuglearter.

Norge er i utakt med verden omkring oss

Fuglevern er en internasjonal arena der mange land samarbeider om forvaltning og ivaretagelse av felles naturarv. Flere av prosjektene BirdLife Norge er involvert i er samarbeidsprosjekter. Etter at BirdLife Norge har fått avslag på søknadene om «satellittmerking» av lappugle og snøugle med ryggsele og implantmerking av stellerand har deler av disse forsøkene blitt videreført forskningspartnere og søsterorganisasjoner i naboland. De verdifulle sporingsenhetene har i samarbeid med utenlandske partnere i flere tilfeller blitt brukt utenfor Norges grenser. For lappugle og snøugle har tillatelser blitt gitt i Sverige, Finland og Canada etter 2019, slik at liknende, men ikke fullt ut erstattende kunnskap, kunne innhentes utenfor Norges grenser.

Den særnorske strenge praktiseringen av regelverket medfører at norske organisasjoner og forskningsmiljøer blir holdt utenfor internasjonalt samarbeid. Norske miljøer blir faglig og forvaltningsmessig akterutseilt, og den økende kunnskapsmangelen er en økende trusselsfaktor for flere truede fugle- og dyrearter. Vi kan i denne sammenhengen vise til ICARUS prosjektet for svarttrost, der tre norske fuglestasjoner var invitert sammen med forskningsstasjoner og universiteter i over 20 land i og utenfor Europa deriblant USA, Kina og 17 EU land (inkl. Sverige og Danmark). Arbeidet var ledet fra Max Plank Instituttet i Tyskland. De norske fuglestasjonene måtte avstå fra deltakelse etter som Norge som eneste land ikke ga tillatelse til instrumenteringen av dyrevernensyn! Dette går også utover de norske fuglestasjonenes internasjonale status, attraktivitet som partner i fremtidige prosjekter og ikke muligheter for rekruttering til det viktige miljøovervåkingsarbeidet som foregår ved stasjonene med støtte fra Klima og miljødepartementet. Tilsvarende må forventes også i andre forskningsmiljø hvis Norge i fortsatt skal stå alene om å forby bruk av beste teknologi i forsknings- og bevaringsarbeidet.

Tverrfaglighet

Rammene for å drive bevaringsrettet forskning er endret med den strenge praksisen for søknadsbehandling av slike lett eller moderat belastende feltforsøk (som slik bevaringsrettet forskning med sporingsmekanismer i Norge defineres som). Det er åpenbart at veterinærmedisin og dyrevern er i fokus, men at det under behandlingen ikke innhentes kompetanse innen bevaringsbiologi, feltornitologi og de metoder som benyttes under feltforsøk med sporingsenheter. Resultatet er at formålet med forsøkene ikke lenger vurderes å ha en tilstrekkelig samfunnsnyttig verdi til å tillate gjennomføring av forsøket selv om det kun innebærer en lett belastning for enkeltindividet.

Mattilsynets har selv beskrevet sin praksis et avslag (Fots ID 19307) som et mål om å «reduere eksterne sendere på ville dyr og krav til nytteverdi har steget ut fra et føre-var-prinsipp». Dette dukket opp i 2019, og har deretter blitt lagt til grunn for videre praksis. Så langt vi kan se er dette ikke begrunnet i forskriften (som er den samme for andre europeiske land) og samfunnsnyttigen er ikke tilstrekkelig vurdert eller vektlagt.

Det er lite som tyder på at det under saksbehandlingen innhentes faguttalelser fra forskningsfeltet for å vurdere nytteverdien av forsøkene. Kompetansen synes primært å være veterinærfaglig/dyrevernfokusert, noe som medfører konklusjoner hvor formålet med forsøket/samfunnsnyttigen ikke vektlegges. Sentralt her er vektningen av belastningen på enkeltindividet (som i de fleste tilfellene er lett belastende) kontra den bevaringsmessige fordelene bestanden eller arten kan få ved at en slik belastning tillates på enkeltindivider i en bestand.

Formålet med mange sporingsforsøk på fugler er å skaffe kunnskap som bidrar til økt overlevelse av individene i bestanden og hindre utryddelse. Mattilsynet angir i enkelte avslag sin usikkerhet angående en eventuell negativ effekt av selemontering som begrunnelse til å avslå søknaden, dette fordi «de ønsker å la tvilen komme dyrene til gode». Det vitner om et ensidig søkelys på enkeltindividet og manglende forståelse for formålet med feltforsøket og den bevaringsrettede forskningen som ligger bak. Bevaringsrettet forskning er svært forskjellig fra mye annen dyreforskning da hensikten er å gi mange individer (eller hele bestander) av arten som undersøkes en fordel (ofte økt overlevelse). Dette til forskjell fra mange andre dyreforsøk der formålet ofte er å gi mennesker en fordel eller økonomisk vinning. Vi vil også understreke at en selvfølgelig forutsetning for å oppnå resultater fra sporingsstudier er at individet som benyttes i forsøket er ved god helse og viser naturlig atferd med de sporingsinstrumentene de er utstyrt med.

BirdLife Norge har støtte fra forskere ved mange institusjoner i at referansene som Mattilsynet bruker for å begrunne avslag gjennomgående er få, generelle og ikke oppdaterte. Saksbehandlingen har gjentatte ganger avvist søknader med et bredt spekter av oppdatert internasjonal fagfelleverdert dokumentasjon på metoder og effekter. Mattilsynet imøtegår dette med referanser til ensidig, ikke-fagfelleverdert og utdatert dokumentasjon. VKM-rapporten fra 2013 “Risk assessment concerning the welfare of certain free-ranging wild mammals and birds subjected to marking” er kilden Mattilsynet oftest viser til.

I rapporten konkluderes det generelt for alle fuglearter. Rapporten baserer seg på et litteraturstudium av det som nå etter hvert er eldre kilder, samt en enkelt fagpersoners vurdering av disse. Det er verdt å merke seg at pattedyrene i samme rapport behandles enkeltvis art for art og med betydelig bredere dekning. Eldre generell informasjon om fugler og belastning/respons er til dels av liten verdi, etter som dette er et forskningsfelt som er i rask utvikling og selv nærstående arter kan ha ulik atferd og toleranse for sendere med ulike festemekanismer. Erfaringer kan på ingen måte overføres direkte mellom arter. VKM-rapporten er nå under revisjon.

Internasjonalt regelverk

Norges isolerte ståsted når det gjelder vurdering av belastningen av seletøy-monterte sendere/loggere framkommer tydelig i ICARUS saken (Fots ID 20830). I dette prosjektet er det tydelig at ingen av de andre 20 landene som gir sin godkjenning vurderer nytte/risiko/belastning på samme måte som Mattilsynet (basert på de samme forskningskilder og ut fra det samme regelverket).

EUs regelverk (direktiv 2010/63/EU) på forsøksdyrområdet ble innlemmet i EØS-avtalen i desember 2014. Forsøksdyrområdet er spesielt ved at det har en sterk internasjonal profil og avhengighet av gjensidig internasjonal tillit. Det er avgjørende for handel og internasjonal forskningssamarbeid at forskningsmetoder har den samme vurdering i forhold til dyrevelferd og forsøksdyrregelverk i EU og Norge. Dette er hovedbegrunnelsen for at direktiv 2010/63/EU er en del av EØS-avtalen og inkorporert i norsk forsøksdyrforskrift. Den store forskjellen i EU og Norge når det gjelder risikovurdering av og tillatelser til forskning med selemonterte sendere/loggere er derfor oppsiktsvekkende.

I et svar 17. mars 2022 til Stortingsrepresentants Ingvild Thorsvik Wætrhus (Venstre) spørsmål nr 1541 til regjeringen utdypes Landbruk- og matministeren forsøksdyrregelverket ved å henvise til de 3 R-er: Reduce, Refine, Replace og at «GPS-ryggsekk med sele til fugl er ifølge Vitenskapskomiteén for mattrygghet/VMK) en belastende metode». Videre at «Forsøksdyrregelverket tolkes litt forskjellig i ulike land». Imidlertid er det slik at EU-landene, som har minst like store ressurser og forskningserfaring på dette feltet, forholder seg til det samme regelverket med de samme målsetningene om dyrevelferd i dette forskningsfeltet. De vitenskapelige kildene for å vurdere forsøksdyrenes belastning er åpne og tilgjengelige og dermed identiske i EU og Norge. Det foreligger derfor ingen god begrunnelse for at Mattilsynet skal vektlegge eksisterende informasjon annerledes enn det som er internasjonal praksis.

Vilkårlig håndtering av dyrevernhensyn

BirdLife Norge er en sterk tilhenger av dyrevern, men finner det formålstjenlig i denne sammenheng å peke på hvordan lovverk og håndtering er lite målrettet, inkonsekvent og vilkårlig. I Norge har vi en svært høy terskel for å gripe inn de svært store dyrevernmessige problemene som er ubevisst/utisiktet resultat av annen aktivitet. Et eksempel er skogsdrift i hekketiden for fugler som ødelegger tusenvis av reir, egg og dreper fugleunger. Kattehold og bruk av frittstående glass og glassruter som dreper millioner av fugler bare i Norge og er til plage for enda flere, omfattes ikke av noen reguleringer i forhold til dyrevernhensyn.

Problemet med den vilkårlige behandlingen er enda mer påfallende ved utøvelse av jakt (bevisst tilsiktet aktivitet). Ikke nok med at Norge tillater jakt på de rødlistede artene svartand og ærfugl: Jaktformen med hagle på alle våre jaktbare fuglearter er av en så upresis og tilfeldig art at tusenvis av fugler skadeskytes og lider hvert år (<https://www.nationen.no/nyhet/hver-sjuende-dode-aerfugl-var-skadeskutt/>). I tillegg medfører spredning av blyhagl i naturen forgiftning og annen lidelse for mange individer i neste omgang. Det er svært paradoksalt at formålet med jakt på gråtrost og andre fugler, som uomtvistelig medfører at betydelig med skadeskyting aksepteres på svært store antall individer, vurderes å ha så stor samfunnsnytte at dette aksepteres, mens bevaringsrettet forskning med sporingsutstyr (for å redde bestander fra utryddelse) med bruk av noen svært få individer av fugler, og som har som utgangspunkt at det ikke skal utgjøre noen vesentlig belastning, vurderes som uakseptabel. Dette er rett og slett både uforståelig og uakseptabelt.

Erfaring med seletøymonterte sporingsenheter

I hvilken grad seletøymonterte sporingsenheter kan være til sjenanse for ulike individer av en art har ikke et enkelt svar. Til det er forskjellen mellom artene og variasjon av utstyr og forsøksoppsett for stor. BirdLife Norge er derfor av den oppfatning at saksbehandling for tillatelse i hvert enkelt tilfelle er nødvendig. Tilegnet forskningserfaring og teknologiutvikling tilsier imidlertid at gjennomføringen kontinuerlig forbedres og eventuelle skadevirkninger reduseres. For forskningen er det åpenbart at en optimalisering av metoden har høyt fokus, da enhver feil eller belastning som medfører at fuglene oppfører seg unormalt reduserer verdien av forsøket betydelig, og et slikt forsøk er bortkastet. Et ensidig norsk forbud er kontraproduktivt så lenge alle andre land og miljøer har en økt satsing på ny teknologi og nye metoder. Vi mener at de høye etiske krav som settes til norsk forskning kunne ha tilført miljøet viktige vurderinger og kompetanse, som gagnar utviklingen på sikt. Våre miljøer har vært aktivt med på å utvikle de beste sporingsenhetene og de beste festemekanismene vi har i dag.

Graden av belastning i de enkelte forsøkene er vanskelig å evaluere i etterkant. Fuglenes liv i naturen (som blant annet er sterkt påvirket av mennesker) er risikabelt. For mange fuglebestander kan dødeligheten det første leveåret være opp mot 80 %, og selv for arter hvor det er normalt å bli 20-30 år kan dødeligheten være høy i perioder med matmangel. Bestandene av viktige byttedyr som fisk og smågnagere fluktuerte sterkt, og svikt i byttedyrforekomstene kan i perioder føre til akutt massedødelighet eller avståelse fra hekking hos fuglebestandene som lever av disse. Da de fleste forsøk omfatter relativt få individer er det vanskelig å bruke dødelighet eller reproduksjon blant forsøksfuglene som suksesskriterier, da er det ofte vil være vanskelig å si noe sikkert (statistisk signifikant) ut fra et lite materiale.

Data kommer fortsatt inn

Data fra flere av BirdLife Norges siste individer med seletøymonterte senderne (2019) sender fortsatt og dette tyder på at mange av dem lever normalt og relativt upåvirket med disse.

I 2019 instrumenterte BirdLife Norge seks fjellvåker i Finnmark med ryggsekkmonterte satellittsendere med seletøy av materialet Spectra (nytt fra 2018) som er spesielt lett og sterkt og ble utviklet for romfartsindustrien. Fem av disse fjellvåkene hadde fortsatt fungerende satellittsendere per 19.08. 2022, og fire av disse har vært aktive gjennom store deler av 2023. De har alle i vært i overvintringsområdene i Russland, Belarus, Ukraina, Ungarn og Polen med senderne for fjerde gang. I løpet av sommeren 2022 har en av disse fuglene oppholdt seg på Jamalhalvøya i Nord-

Russland, og en hekket vellykket i Finnmark. I tillegg til trekket til og fra vinterområdene tilbakelegger disse fjellvåkene store distanser i tiden før og etter hekkingen.

I juli 2019 satte vi på ryggsekkmonterte solcelledrevne satellittsendere med Spectra-seletøy på to fiskeørner i Østfold. Vi har i oktober 2023 én hunn som fortsatt har virksom sender og som nå for fjerde gang er på vei tilbake til det samme overvintringsområdet i Guinea Bissau i Vest-Afrika. Hver vår og høst har hun tilbakelagt et langt trekk til og fra overvintringsområdene og hekkeplassene Østfold, hvor hun har hatt vellykket ungeproduksjon i årene etter instrumenteringen. Denne hunnen kunne hele sommeren 2023 følges med direktesendt kamera på reiret via NRKs nyhetssider (<https://www.nrk.no/piip/>).

Miljøfaglig hensyn må sterkere inn i søknadsprosessen

I BirdLife Norge er vi svært opptatt av at den enkelte fugl og våre fuglebestander har det godt og i minst mulig grad utsettes for unødige menneskepåvirkede belastninger. Både enkeltfugler og mange bestander utsettes imidlertid for menneskeskapte farer og påfølgende lidelse. Innen vår egen organisasjon BirdLife International og annen bevaringsrettet forskning er det anerkjent at bruk av sporingsteknologi er en banebrytende metode med betydelig positiv effekt for bevaringsarbeidet. Resultatene gir avgjørende viktig kunnskap for forvaltning og bevaringsarbeid for å bøte på de skadene vi utsetter fuglelivet for. BirdLife Norge mener derfor at Mattilsynets unike praksis i Norge medfører stor risiko for at miljøforvaltningen går glipp av beste kunnskap og kompetanse i det krevende bevaringsarbeidet for å skåne ville fugler for unødig belastning og å redde våre truede arter. Dette er meget alvorlig.

Mattilsynet er klar over, men hevder at de ikke er noe juridisk i veien for, at Norge kan ha en strengere praksis med å gi tillatelse i slike saker enn i EU-landene i forhold til EØS-avtalen. Mattilsynet har med dette innført en praksis hvor verdien av og hensynet til bevaringsrettet forskning med slike typer sporingsmekanismer nedprioriteres i Norge.

BirdLife Norge forstår det slik at Mattilsynet nå behandler søknader om bevaringsrettede forsøk med villfugler på en måte der de vurderer formål opp mot belastning, uten selv å besitte eller søke oppdatert relevant kompetanse fra ressurspersoner innen fagmiljøene for ornitologi, bevaringsrettet forskning eller feltforsøk. Dette gir mulighet for at både forskningsformål og belastning ikke gis en bred nok faglig behandling, med risiko for at enkelthensyn og saksbehandlers vurderinger gis uhensiktsmessig stor betydning. Vi mener derfor behandlingen strider mot prinsippet om en balansert vurdering av samfunnsnyttene opp mot konsekvensene i søknadene.

Norge bør ikke ha en strengere praksis på dette området

Vi er ikke kjent med at det har vært noen bred faglig eller politisk prosess som har vedtatt dagens praksis. Vi ber Klima- og miljødepartementet om å sørge for at de miljøfaglige og bevaringsrettede hensyn blir tatt med og får nødvendig innflytelse under søknadsbehandlingen.

For BirdLife Norge

Kjetil Aa. Solbakken, Generalsekretær

Ingar Jostein Øien, Fagsjef

Kopi:

Mattilsynet

Miljødirektoratet

Vitenskapskomiteen for mat og miljø